

TIP ETİĞİNE İLİŞKİN SORUNLARDA EĞİTİM, KÜLTÜR, ETİK ETKİLEŞİMİ BİR KAMU HASTANESİ TIP FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ*

*Engin KURT***

Ahmet KESER

ÖZET

Bu çalışma bir kamu hastanesi tıp fakültesinde öğrenim gören Türk öğrenciler ile yabancı uyruklu öğrencilerin, öncelikle tıp etiğine ilişkin etik sorunları hangi değerleri göz önünde bulundurarak çözmek istedikleri, ikinci olarak eğitim sürecine bağlı zaman içerisinde Türk ve yabancı uyruklu öğrenciler arasında bir yakınsama oluşup oluşmadığı ile sınıf ilerledikçe meslek etiğindeki sorunları çözmeye ilişkin algıları arasında anlamlı istatistiksel bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacı ile yapılmıştır.

Akademik yazın incelendiğinde, hem kamu yönetiminde hem de onun önemli bir bileşeni olarak tıp sektöründe etik konusundaki çalışmaların artmakta olduğu görülmektedir. Benzer bir eğilim de küreselleşme olgusu ile birlikte uluslararası ve/veya kültürlerarası araştırma ve yayınların yoğunluğunda görülmektedir. Ne var ki ulusal kültür boyutlarının akademik çalışmalara uyarlanması konusunda aynı performans görülmemektedir. Türkiye'deki çalışmalarda da durum benzer bir görünüm sergilemektedir. Söz konusu gerekçeden hareketle bu çalışmada, öncelikle Türkiye'deki bir kamu üniversitesinde Türk öğrencilerle birlikte Türkçe eğitim alan, farklı ülkelerden gelen misafir öğrencilerin ulusal kültür farklılıkları dolayısıyla başlangıçta etik sorunlara bakışlarında bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda başlangıçta bir farklılık mevcut olmakla birlikte, zamanla etik soruna yaklaşımda öğrenciler arasında bir yakınsama yaşandığı bulgusuna erişilmiştir.

Öğrencilere 5'li likert ölçeği şeklinde 12 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. 512 öğrenciden oluşan örneklemden (evren 695 öğrenci) elde edilen veriler cinsiyet, sınıf ve uyruk değişkenleri açısından SPSS 19.0 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda; çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri, uyrukları ve sınıfları arasında, karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri etik sorunları çözerken göz önüne aldıkları değerler açısından anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Çalışma boyunca bu farklılıklar ve eğitim sürecine bağlı olarak oluşan yakınsama açıklanacak ve incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Tıp Etiği, Etik Sorun, Kamu Etiği, Ulusal Kültür, Yakınsama

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Gülhane Askeri Tıp Akademisi Tıp Tarihi, El-mek: ekurt68@yahoo.com

**THE INTERACTION OF EDUCATION, CULTURE AND ETHICS
FOR THE PROBLEMS RELATED TO MEDICAL ETHICS
MEDICAL FACULTY OF A PUBLIC HOSPITAL EXAMPLE**

ABSTRACT

This research has been conducted to set forth, primarily which values are being taken into consideration in solving the problems related to the medical Ethics by both the Turkish and foreign students of a Public hospital medical faculty students, secondly if any convergence is comprised over time related to education process between the Turkish and foreign students and if there is a statistically meaningful relation between their perceptions related to the solution of the ethical problems of the profession when the academic years are progressed.

When the academic literature is investigated, it is seen that both at the public administration field and as one of its essential components, at the medical sector the number of studies related to ethics is being increased. Together with the globalization process, a similar trend is observed at the studies related to the density of the international and/or intercultural studies and publishing. However the same performance is not seen about adapting the dimensions of the National Culture to the academic studies. The studies in Turkey also present a similar perspective. Starting from the aforementioned justification, it is investigated primarily at this research that, if there is diversity between the Turkish students and the foreign students having education together in Turkish at one Turkish Public University at the initial phases of the education. The research is concluded with the finding that, as there is a divergence during the initial stages, a convergence related to the approaches of students to the ethical problems is developed in time.

A questionnaire consisting of 12 questions organised according to the five point Likert scale was implemented for the students. The data obtained from a sample group of 512 students (research universe consists a total sum of 695 students) was analyzed via SPSS 19.0 statistical program in terms of sex, class (academic year/term) and citizenship variables. According to the results of the analysis; it is found out that there are statistically meaningful differences among the students participating to the research in terms of their sex, academic terms and citizenships considering the values given importance during the solution of the ethical problems they meet and/or might meet. These differences and the convergence associated with the training process will be explained and examined throughout the study.

Key Words: Medical Ethics, Ethical Issues, Public Ethics, National Culture, Convergence

Giriş

Son yıllarda, hem kamu yönetiminde hem de kamu yönetiminin önemli bir bileşeni olarak tıp sektöründe etik yönetimi ve etik sorunlara çözüm üretilmesine ilişkin çalışmaların artmakta

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014*

olduğu görülmektedir. Ayrıca kültür konusuna ilişkin yazın incelendiğinde, küreselleşme olgusu ile birlikte uluslararası ve/veya kültürlerarası araştırma ve yayınların yoğunluğunun da artan bir izleğe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Mevcut yazına ilişkin bir diğer önemli gerçek de ulus ötesi/uluslararası/kültürlerarası yayınların sayısındaki söz konusu artışın, bu çalışmalara ulusal kültür boyutlarının uyarlanması konusunda aynı performansı göstermediği bulgusudur (Meeuwesen, Brink-Muinen ve Hofstede, 2009: 58). Benzer şekilde, kültürel farklılıkların **etik** ve genelde **kamu görevlilerinin**, özelde ise **tıp sektöründe yer alan bireylerin etik soruna yaklaşımları üzerinde** bir etkisinin olup olmadığı konusunda da ampirik araştırma ve analizlerin yapılması gerekmektedir.

Bahsedilen gerekçeler dolayısıyla bu çalışma, (1) Bir kamu hastanesi tıp fakültesinde öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin meslek etiğindeki sorunları çözmeye ilişkin algı düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığının ortaya konması (etik sorunlara yaklaşımda cinsiyetin rolü); (2) Fakülte'nin ilk üç yılındaki (klinik öncesi teorik eğitim düzeyi) öğrenciler ve son üç yılındaki (klinik eğitim aşamasına geçmiş) öğrencilerin etik soruna ilişkin yaklaşımları arasında bir farklılaşma olup olmadığının tespit edilmesi (etik sorunlara yaklaşımda eğitimin rolü); (3) Tüm sınıflar birlikte ele alındığında, Türk öğrenciler ile yabancı uyruklu öğrencilerin, tıp etiğine ilişkin etik sorunları hangi değerleri göz önünde bulundurarak çözmek istedikleri konusunda bir farklılık olup olmadığının belirlenmesi (etik sorunlara yaklaşımda ulusal kültürün rolü); (4) Klinik öncesi (Başlangıç dönemleri: Hazırlık, 1, 2 ve 3'üncü sınıflar) ve klinik aşamasında olan (Son dönemler: 4,5 ve 6'ncı sınıflar) dönemler iki ayrı grup olarak ele alınmak suretiyle: (a) Öncelikle klinik öncesi sınıflarda öğrenim gören Türk ve yabancı öğrenciler arasında etik soruna yaklaşım açısından bir farklılık olup olmadığının ortaya çıkarılması; (b) Eğer ulusal kültürdeki farklılıklar dolayısıyla başlangıçta böyle bir farklılık varsa, zaman içerisinde ve birlikte gerçekleştirilen ortak eğitim süreci ile birlikte "son dönemlerde" öğrenim gören Türk ve yabancı uyruklu öğrenciler arasında bu farkın azalıp azalmadığı, bir başka ifadeyle, farklı ulusal kültürlerden gelen öğrencilerin, birlikte gerçekleştirdikleri ortak eğitim süreci sonunda etik soruna yaklaşımları arasında bir yakınsama (etik sorunlara yaklaşımda eğitim sürecinin kültür farklılıklarını aşıcı rolü) oluşup oluşmadığının araştırılması amaçları ile yapılmıştır.

Kültürel farklılıklar ve etkileri

Ulusal kültür özelliklerinin farklı alanlar üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar kapsamında: Sivak vd. (1989: 355-362) kültürlerarası farklılıkların, sürücülerin risk kabullenme dereceleri, dolayısıyla trafikteki araç kazaları ve yaralanmalar üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlar; Lucas (2006: 257), Hofstede tarafından geliştirilen ulusal kültür boyutlarını kullanmak suretiyle, çokuluslu şirketlerde kültürel farklılıkların bilgi transferi üzerindeki etkilerini incelemiş ve önemli etkileri olduğuna ilişkin bulgulara ulaşmış; Mirabela ve Madela (2013) ise Avrupa Birliği'nde yaptıkları araştırmada, ulusal kültür boyutları ile iş motivasyonu arasında anlamlı ilişki olduğuna ilişkin sonuçlar elde etmişlerdir.

Bu çalışmalara ek olarak, araştırmalarını tıp alanında yapmış olan ve ulusal kültürün tıbbi iletişim üzerindeki etkilerini sınavan Meeuwesen, Brink-Muinen ve Hofstede (2009: 58)'nin gerekçesine de ayrı bir parantez açmanın faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Yazarlar, söz konusu çalışmalarında araştırmalarına gerekçe olarak "son on yıl içinde, Avrupa'da sağlık hizmetlerine ilişkin kamu politikaları alanında süre giden uyum ve bütünleşme süreci kadar, dünya çapında göç dalgasının da etkisiyle, Avrupa sağlık hizmetleri sektöründe tıbbi iletişim konusundaki kültürlerarası çalışmalara artan bir ilgi olduğunu" ileri sürmektedirler.

Tüm bu araştırmalar sonucu elde edilen bulgular, kültürel farklılıkların insan davranışı üzerinde etkili olduğu konusunda yeterli kanıt oluşturmaktadır. Ortaya çıkan bu kanıt ise "**kültürel farklılıkların etik sorunlara yaklaşım üzerinde etkisi olup olmadığı ve eğitimle bu**

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

farklılıkların azaltılıp azaltılamayacağı?” sorusunu tetiklemektedir. Bu soruya yanıt aramak üzere yapılmış bir araştırmaya ise yazında rastlanamamıştır. İşte bu noktada mevcut yazındaki eksikliğin yapılacak ampirik araştırmalar ile doldurulması gerekmektedir. Bu soruya yönelik olarak geliştirilecek muhtemel cevap, tıbbi gereklilik ve etik yaklaşım arasındaki sıkışıklıkları yetmezmiş gibi özellikle son dönemde giderek kendilerine yönelik şiddet uygulamaları nedeniyle yükü iyice artan sağlık personeli açısından da büyük önem taşımaktadır.

Yukarıdaki paragrafta ifade edilen boşluğun doldurulabilmesi maksadıyla yürütülmüş olan bu araştırmanın metodolojisine ilişkin açıklamalar aşağıda sunulmuştur.

Yöntem ve metodoloji

Araştırmada literatür desteğinde geliştirilen anket kullanılmıştır. Araştırma evrenini, bir kamu hastanesi tıp fakültesinde okuyan “Hazırlık Sınıfı, 1.,2.,3.,4.,5.,6. Sınıf” öğrenciler (N=695) oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise, anket uygulandığı sırada dersanelerde bulunan öğrenciler oluşturmuştur (n=512).

Bir araştırmada güvenilir bir sonuç sağlamak için n veya N'in temsil ettiği örneklem-evren boyutu açısından, yeterli bir sayıyı elde etmek genel kuraldır (McMillan ve Schumacher, 2006). Bu genel kuraldan yola çıkarak ve araştırma örnekleminin evreni temsili konusundaki yeterliliğini ortaya koyabilmek maksadıyla, araştırmanın gerçekleştirildiği fakülteadaki tüm öğrencilere ulaşılabilmiş olması durumundaki maksimum sayı olan “N=695” rakamı evreni oluşturan birey sayısıdır.

Örneklemin (n), evreni (N) temsili konusunda Krejcie ve Morgan (1970)'in %99 güven ve %5 hata seviyesinde örneklem sayısına ilişkin verdikleri tabloya bakıldığında “N=700 için n=341” olarak görülmektedir. Tablo değerleri de 695 birimden oluşan evren için 512 birimlik örneklemin, elde edilen sonuçların evrene genellenebilmesi açısından yeterli olduğunu teyit etmektedir. Bu durumda analize katılan ve 512 birimden oluşan örneklemin evreni temsil gücü, yeterli sayı olan 341'in oldukça üzerindedir.

Örneklemin evreni temsil gücüne ilişkin bu açıklığı getirdikten sonra kısaca uygulamanın nasıl yapıldığına da değinmek gerekmektedir. Araştırmaya ilişkin verilerin toplanabilmesi maksadıyla hazırlanan anket formları öğrencilere basılı olarak elden dağıtılmış ve üç gün sonra toplanmıştır. Öğrencilere 5'li likert ölçeği şeklinde 12 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Anket sonucunda elde edilen veriler cinsiyet, sınıf ve uyruk değişkenleri açısından SPSS 19.0 istatistik programı ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin; %95,9'u (n=491) erkek, %4,1'i (n=21) kız; %69,9'u (n=358) Hazırlık,1.,2.,3. sınıf öğrencisi, %30,1'i (n=154) 4.,5.,6. sınıf öğrencisi; % 81,1'i (n=415) Türk, %18,9'u (n=97) yabancı uyruklu öğrencilerden oluşmakta olup demografik özellikler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Demografik özellikler

		n	%
Cinsiyet	Erkek	491	95,9
	Kız	21	4,1
Sınıf	Hazırlık, 1-2-3.Sınıf	358	69,9
	4-5-6.Sınıf	154	30,1
Uyruk	T.C.	415	81,1
	Yabancı	97	18,9

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

Elde edilen bulgular sonucunda;

1. Cinsiyet ile hastanın değerlerine saygı göstererek etik sorunları çözme arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuca ($p=0,005$) ulaşılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Etik sorunları çözmede “cinsiyet”in rolü

			Birinci derecede önemli	Çok önemli	Orta düzeyde önemli	Az önemli	Önemsiz	p	
Cinsiyet	Hastanın Değerlerine Saygı Göstererek Etik Sorunları Çözme	Erkek	n	1	5	50	218	217	0,005
			%	0,20	1,00	10,20	44,40	44,20	
	Kız	n	1	1	3	6	10		
		%	4,80	4,80	14,30	28,60	47,60		

2. Sınıf ile kurum menfaatlerini ön planda tutacak şekilde davranarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,013$), toplum menfaatlerini ön planda tutacak şekilde davranarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,018$), kendi menfaatlerini koruyacak şekilde davranarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,001$), kısıtlı sağlık kaynaklarını koruyacak şekilde davranarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,002$), hastanın değerlerine saygı göstererek etik sorunları çözme arasında ($p=0,015$), yazılı kurallara göre davranarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,000$) istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Etik sorunları çözmede “sınıf”ın rolü

			Birinci derecede önemli	Çok önemli	Orta düzeyde önemli	Az önemli	Önemsiz	p	
Sınıf	Kurum Menfaatlerini Ön Planda Tutacak Şekilde Davranarak Etik Sorunları Çözme	Hazırlık, 1-2-3.Sınıf	n	37	75	137	79	30	0,013
			%	10,30	20,90	38,30	22,10	8,40	
	4-5-6.Sınıf	n	9	19	58	50	18		
		%	5,80	12,30	37,70	32,50	11,70		
Sınıf	Toplum Menfaatlerini Ön Planda Tutacak Şekilde Davranarak Etik Sorunları Çözme	Hazırlık, 1-2-3.Sınıf	n	4	35	84	141	94	0,018
			%	1,10	9,80	23,50	39,40	26,30	
	4-5-6.Sınıf	n	3	4	49	65	33		
		%	1,40	2,60	31,80	42,20	21,40		
Sınıf	Kendi Menfaatlerini Koruyacak Şekilde Davranarak Etik Sorunları Çözme	Hazırlık, 1-2-3.Sınıf	n	63	86	112	68	29	0,001
			%	17,60	24,00	31,30	19,00	8,10	
	4-5-6.Sınıf	n	11	29	46	49	19		
		%	7,10	18,80	29,90	31,80	12,30		
Sınıf	Kısıtlı Sağlık Kaynaklarını Koruyacak Şekilde Davranarak Etik Sorunları Çözme	Hazırlık, 1-2-3.Sınıf	n	12	36	130	130	50	0,002
			%	3,40	10,10	36,30	36,30	14,00	
	4-5-6.Sınıf	n	0	13	36	76	29		
		%	0,00	8,40	23,40	49,40	18,80		

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 11 Fall 2014

Hastanın Değerlerine Saygı Göstererek Etik Sorunları Çözme	Hazırlık, 1-2-3.Sınıf	n	2	6	31	147	172	0,015
		%	0,60	1,70	8,70	41,10	48,00	
	4-5-6.Sınıf	n	0	0	22	77	55	
		%	0,00	0,00	14,30	50,00	35,70	
Yazılı Kurallara Göre Davranarak Etik Sorunları Çözme	Hazırlık, 1-2-3.Sınıf	n	39	58	123	87	51	0,000
		%	10,90	16,20	34,40	24,30	14,20	
	4-5-6.Sınıf	n	4	15	50	62	23	
		%	2,60	9,70	32,50	40,30	14,90	

3. Uyruk ile kurum menfaatlerini ön planda tutarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,042$), kendi menfaatlerini ön planda tutarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,011$), hastanın değerlerine saygı göstererek etik sorunları çözme arasında ($p=0,015$), hastaya riskli hiçbir şey yapmayarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,000$), oluşan etik dışı olayı önemsemeyerek etik sorunları çözme arasında ($p=0,000$), oluşan etik dışı olayı vicdani olarak değerlendirip içinden geldiği gibi davranarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,014$) ve oluşan etik dışı olayı yazılı kurallara göre davranarak etik sorunları çözme arasında ($p=0,016$) (Tablo 4) istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

Tablo 4: Etik sorunları çözmede “uyruk”un rolü

			Birinci derecede önemli	Çok önemli	Orta düzeyde önemli	Az önemli	Önemsiz	p	
Uyruk	Kurum Menfaatlerini Ön Planda Tutarak Etik Sorunları Çözme	T.C.	n	39	77	167	93	39	0,042
			%	9,40	18,60	40,20	22,40	9,40	
	Yabancı	n	7	17	28	36	9		
		%	7,20	17,50	28,90	37,10	9,30		
Kendi Menfaatlerini Ön Planda Tutarak Etik Sorunları Çözme	T.C.	n	63	97	136	83	36	0,011	
		%	15,20	23,40	32,80	20,00	8,70		
	Yabancı	n	11	18	22	34	12		
		%	11,30	18,60	22,70	35,10	12,40		
Hastanın Değerlerine Saygı Göstererek Etik Sorunları Çözme	T.C.	n	0	5	42	175	193	0,015	
		%	0,00	1,20	10,10	42,20	46,50		
	Yabancı	n	0	5	42	175	193		
		%	2,10	1,00	11,30	50,50	35,10		
Hastaya Riskli Hiçbirşey Yapmayarak Etik Sorunları Çözme	T.C.	n	20	92	147	95	61	0,000	
		%	4,80	22,20	34,50	22,90	14,70		
	Yabancı	n	1	7	25	41	23		
		%	1,00	7,20	25,80	42,30	23,70		
Oluşan Etik Dışı Olayı Önemsemeyerek Etik Sorunları Çözme	T.C.	n	104	79	92	91	49	0,000	
		%	25,10	19,00	22,20	21,90	11,80		
	Yabancı	n	6	11	28	35	17		
		%	6,20	11,30	28,90	36,10	17,50		
Oluşan Etik Dışı Olayı	T.C.	n	18	40	139	134	84	0,014	

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

Vicdani Açıdan		%	4,30	9,60	33,50	32,30	20,20	
Değerlendirip İçinden		n	1	3	25	39	29	
Geldiği Gibi Davranarak	Yabancı	%	3,70	8,40	32,00	33,80	22,10	
Etik Sorunları Çözme								
Oluşan Etik Dışı Olayı	T.C.	n	40	62	145	116	52	
Yazılı Kurallara Göre		%	9,60	14,90	34,90	28,00	12,50	
Davranarak Etik Sorunları	Yabancı	n	3	11	28	33	22	0,016
Çözme		%	3,10	11,30	28,90	34,00	22,70	

Tartışma

Araştırma örnekleminde yer alan öğrencilerin cinsiyet değişkenine (kız-erkek) göre hastanın değerlerine saygı göstererek etik sorunu çözme görüşleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p=0,005$). Kız öğrenciler için hastanın değerlerine saygı göstermek % 9,6 oranında (birinci derecede + çok) önemli iken erkek öğrencilerde bu oran % 1,2'dir. Bu durum kız öğrencilerin, kişilerin değer yargılarına karşı daha hassas oldukları şeklinde değerlendirilebilir (Grafik 1).

Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde; erkekler ile kadınların değer yargılarında bazı farklılıkların olduğu görülmektedir (Flowers, 2006: 337–349). Bu kapsamda Mudd (2002: 59) kadınların erkeklere göre daha farklı bir psikoloji ve zihinsel yapı içerisinde olduklarını vurgulamaktadır. Kadınlar daha duygusal, destekleyici ve kişisel açıklık içerisinde iken, erkekler daha çok ikili gerekliliklere eğilmekteyler. Kibarlık, acıma ve sorumluluğun ise kadınlarda daha çok yer etmiş olduğu ortaya konmaktadır (Beutel ve Marini, 1995). Erkeklerde başarı ve entelektüel uğraşı ön planda iken kadınlarda sevgi, samimiyet ve aile daha ön planda yer almaktadır (Rokeach 1973: 10). Dolayısıyla alan yazını tarandığında, erişilen bulguların da yapmış olduğumuz çalışmayı destekler durumda olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Sınıf değişkeni ile etik sorunu çözme arasındaki ilişkiyi incelediğimizde; klinik ortama çıkmadan önceki (klinik öncesi) dönemde hazırlık, 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin hastane ortamını görmüş olan 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerine göre; kurum menfaatlerini ön planda tutma, toplum menfaatlerini ön planda tutma, kendi menfaatlerini koruyacak şekilde davranma, kısıtlı sağlık kaynaklarını koruyacak şekilde davranma, hastanın değerlerine saygı gösterme ve yazılı kurallara göre davranarak etik sorunları çözmeyi daha yüksek oranda önemli gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır (Grafik 2). Bir başka ifade ile sınıf yükseldikçe yukarıda söz konusu olan ölçütlerin öneminin azaldığı görülmektedir. Bu durumun, klinik öncesi dönemde öğrencilerin daha idealist olmaları ancak zamanla bu idealistliklerinden uzaklaşmaları ihtimalinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Dolayısı ile hazırlık, 1., 2. ve 3. sınıf (klinik öncesi) öğrencilerinin meslek etiğindeki sorunları çözmeye yönelik algılarının 4., 5. ve 6. sınıf (klinik aşaması) öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmekte ve kendileri için bu sorunları çözmenin, klinik çalışmalara başlamış sınıflara göre daha önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Üstün (2005)'ün de ifade ettiği gibi; "tıbbiyeli bugün için duyarlılığımı yitirmiş gibi görünmektedir. Mesleki kaygıları ile mesleğinin kutsallığı ve vericiliği arasında sıkışıp kalmıştır. Mesleki dayanışma, mesleki ilerleme ve mesleği yüceltme kavramları ikinci planda kalmıştır."

Uyruk değişkeni ile etik sorunu çözme arasındaki ilişki incelendiğinde ise; özellikle yabancı uyruklu öğrencilerin "hastanın değerlerine saygı göstererek etik sorunları çözme" konusunda daha hassas oldukları görülmektedir (Tablo 4). Henzel'in (2009: 81) yapmış olduğu bir çalışmada da Türk ve Fransız hekimlere "hastanızı, hastalığının dışında, farklı insani boyutlarıyla tanımayı ister misiniz?" sorusu sorulmuş ve "tanımayı kesinlikle isterim" cevap seçeneğini tercih

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

eden Türk hekimlerin oranı %38 iken Fransız hekimlerin oranı %92, “tanımdan özellikle kaçınırım” cevap seçeneğini tercih eden Türk hekimlerin oranı % 22 iken Fransız hekimlerin oranı % 0 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla söz konusu çalışma da; hastalarını daha derinlemesine tanıma ve hastaların önem verdikleri değerlere ulaşma konusunda, farklı ulusal kültür yapılarına sahip olan hekimlerin farklı yaklaşım ve davranış şekillerine sahip olduklarını gösterdiğinden çalışmamızı destekler niteliktedir.

Çalışmamızda Türk öğrencilerin hastaya riskli hiçbir uygulama yapılmaması ve oluşan etik dışı olayların önemsenmemesi yoluyla etik sorunlara çözüm aranması konusunda yabancı uyruklu öğrencilere göre daha hassas oldukları bulgusu ortaya çıkmıştır (Tablo 4). Bu noktada Türk öğrencilerin, özellikle basında da son dönemde sık sık gündeme taşınan ve hekimlerin hukuki problemler yaşamalarına neden olan olası yanlış uygulamalardan (malpraktisten) çekindikleri ve bu nedenle hastaya hiçbir şey yapmamayı tercih ettikleri düşünülebilir. Bu düşünceye dayanak olarak ülkemizde son yıllarda tıbbi uygulama hataları iddiası nedeniyle hekimlerin şikâyet edilme oranlarındaki (%40–120) artışı gösterebiliriz (Polat ve Pakiç, 2011). Civaner vd. (2011: 33)’nin yapmış oldukları araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmış olup, hekimlerin yarısından fazlası (%55,6) herhangi bir olumsuz sonuçtan sorumlu tutulmamak için korunmacı tip yaklaşımını benimseyeceklerini ifade etmişlerdir.

Son olarak, Grafik 3’te açıkça görüldüğü gibi yabancı uyruklu öğrencilerin birtakım etik sorunlara yaklaşımları ile Türk öğrencilerin yaklaşımları arasında başlangıçta (klinik öncesi dönemlerde) oldukça yüksek düzeyde bir farklılık mevcut olduğu halde (birinci derecede önemli+önemli; az önemli+önemsiz olan konularda), birlikte geçirilen eğitim süreci sonunda aynı soruna yaklaşım konusunda klinik aşamasında (son üç dönem) olan öğrenciler arasında bariz bir yakınsama gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. Burada başlangıçtaki farklılığın ulusal kültür yapısındaki farklılıklardan kaynaklanmakta olduğu, ortak eğitim süreci sonrasında ise etiğe ilişkin sorunlara yaklaşım konusunda, eğitim sürecinin ulusal kültür farklılıklarının aşılmasını sağlayarak bir yakınsamanın gerçekleşmesini sağladığı değerlendirilmektedir.

Sonuç

Bir kamu hastanesi tıp fakültesinde gerçekleştirilen araştırma sonucunda sırasıyla aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

İlk olarak, öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin meslek etiğindeki sorunları çözmeye ilişkin algı düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Daha duygusal, kişisel açıklıkları yüksek ve daha sorumluluk sahibi oldukları daha önce yapılmış çalışmalarla ortaya konmuş olan kadınların “hastanın değerlerine saygı gösterme” konusunda da erkeklere nazaran daha duyarlı oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu etik sorunlara yaklaşımda cinsiyetin önemli bir rolü olduğu hipotezini destekler niteliktedir.

İkinci olarak, klinik öncesi eğitim düzeyinde olan öğrenciler ile klinik eğitim aşamasına geçmiş (son üç dönem) öğrenciler arasında, etik soruna ilişkin yaklaşımlarında önemli bir farklılaşma olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda başlangıç sınıflarındaki öğrencilerin “kurum menfaatlerini ön planda tutma, toplum menfaatlerini ön planda tutma, kendi menfaatlerini koruyacak şekilde davranma, kısıtlı sağlık kaynaklarını koruyacak şekilde davranma, hastanın değerlerine saygı gösterme ve yazılı kurallara göre davranarak etik sorunları çözme” konularında daha duyarlı oldukları ve son sınıflara yaklaştıkça bu konudaki hassasiyet ve idealizmden uzaklaştıkları görülmektedir. Bu noktada normal olarak eğitim sürecinin, eğitim görenlerde olumlu davranış değişikliği yaratması beklendiği halde, başlangıçtaki bu beklentilerin aksine, etik sorunlara yaklaşım konusunda tersine bir sürecin işlediği ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, hem tıp etiğine ilişkin, eğitim, içerik, süre, konu kapsamı ve yöntemlerinin hem de öğrencilerde ters yönde

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

bir tutum ve davranış değişikliğine yol açan dış etkenlerin (sağlık personeline yönelik artan şiddet olayları, yanlış tıbbi uygulama iddiasıyla sağlık personeli ve hekimler aleyhine açılan ceza ve tazminat davalarının sayısında görülen artış vb.) sorgulanarak yeniden yapılandırılmasına yönelik bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Üçüncü olarak, tüm dönemlerde öğrenim gören öğrenciler birlikte ele alındığında, Türk öğrenciler ile yabancı uyruklu öğrencilerin, tıp etiğine ilişkin etik sorunlara yaklaşımları konusunda önemli bir farklılık olduğu bulgusuna erişilmiştir. Bu noktada, yabancı uyruklu öğrencilerin “hastanın değerlerine saygı göstererek etik sorunları çözmeye” konusunda daha hassas olduklarına yönelik tespit, etik sorunlara yaklaşımda ulusal kültürün de rolü olduğu hipotezini desteklemektedir.

Dördüncü olarak, klinik öncesi ve klinik aşamasında olan öğrenciler iki ayrı grup olarak ele alınmak suretiyle, öncelikle klinik öncesi sınıflarda öğrenim gören Türk ve yabancı öğrenciler arasında etik soruna yaklaşım açısından bir farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan analizde, özellikle başlangıç dönemlerinde öğrenim görmekte olan dolayısıyla ortak öğrenim sürecinden en az etkilenmiş olabileceği varsayılan öğrenci gruplarında etik sorunlara yaklaşım açısından oldukça büyük bir farklılık olduğu; zaman içerisinde ve birlikte gerçekleştirilen ortak eğitim süreci sonrasında ise “klinik aşaması dönemlerde” öğrenim gören Türk ve yabancı uyruklu öğrenciler arasında bu farkın azalarak oldukça güçlü bir yakınsama gerçekleştiği bulgusuna erişilmiştir. Dolayısıyla elde edilen bulgular “etik sorunlara yaklaşımda eğitim sürecinin kültür farklılıklarını aşıcı bir rolü olduğu” hipotezini destekler niteliktedir. Bu noktada da yalnızca Türk öğrencilerde olduğu gibi öğrenim sürecinin, etik sorunlara yaklaşım konusunda öğrencilerde olumlu ve istendik yönde değil de tam tersi yönde bir davranış değişikliği ortaya çıkardığı bulgusuna erişilmiştir. Sonuç olarak ortak eğitim süreçlerinin, birlikte eğitim görenlerin kendi ulusal kültür boyutlarından getirdikleri farklılıkları bile aşmada önemli bir role sahip olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, özellikle tıp etiğine ilişkin sorunlara yaklaşım konusunda ise eğitim süresi arttıkça istendik davranış değişikliğinin tersi yönünde bir gelişme yaşandığı, Türk ve yabancı öğrenciler arasında bu konuda da güçlü bir yakınsama ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun en muhtemel nedenlerinin ise son dönemde basında sıkça gündeme getirilen sağlık personeline yönelik şiddet olayları, yanlış tıbbi uygulama iddiaları ileri sürülerek açılan ceza ve tazminat davaları gibi öğrencilerde mesleki uygulamalar konusunda tereddüt ve kaygı yaratan olaylar olduğu düşünülmektedir. Hâkimler ve savcılarda olduğu gibi tıp hukukunda da hekimleri, mesleki uygulamalar konusunda fikren bu kaygılardan uzak tutabilecek, koruyucu düzenlemelerin yapılmasıyla konunun aşılabilmesinin mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- BEUTEL, A.M., MARINI, M.M. (1995). Gender and Values, *American Sociological Review*, 60(3):436-448.
- CIVANER, M., YÜRÜR, K., PALA, K. (Haziran 2011). Sağlık Alanında Hizmet Kaynaklı Zarar: Hekimler Ne Diyor? *Türk Tabipler Birliği Yayınları*, 1.Baskı, Ankara.
- FLOWERS, E.W. (2006). Differences between Male and Female Students Confidence, Anxiety and Attitude Toward Learning Jaz İmprovisation, *Journal of Research in Music Education*, 54(4):97-105.
- HENZEL, Z.O. (2009). Hastayı Algılama ve Hasta Kavramı Oluşturma Bağlamında Türk ve Fransız Hekimlerin Karşılaştırılması, *Doktora Tezi* (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Selim

Turkish Studies

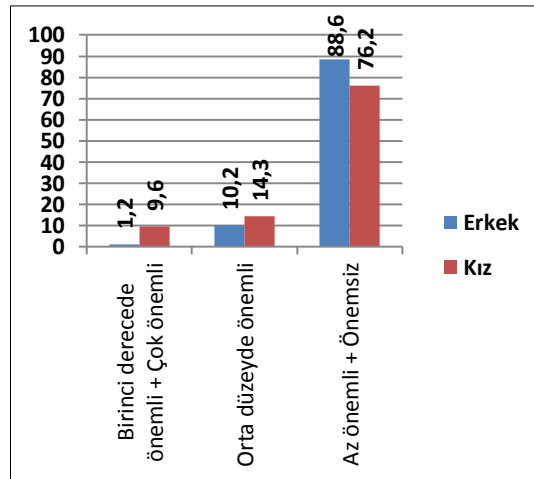
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 11 Fall 2014

- Kadiođlu). ukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı, Adana.
- KREJCIE, V.R., MORGAN, W.D. (1970). Determining Sample Size for Research Activities, *Educational and Psychological Measurement*, 30:607-610.
- LUCAS, L.M. (2006). The Role of Culture on Knowledge Transfer: The Case of The Multinational Corporation, *The Learning Organization*, 13(3):257-275.
- MCMILLAN, J.H., SCHUMACHER, S. (2006). *Research in Education: Evidence Based Inquiry*, Brown and Company, Boston.
- MEEUWESEN, L., BRINK-MUINEN, A. van den, HOFSTEDDE, G. (2009). Can Dimensions of National Culture Predict Cross-National Differences in Medical Communication?, *Patient Education and Counseling*, 75:58-66.
- MIRABELA, M., MADELA, A. (2013). Cultural Dimensions and Work Motivation in the European Union, *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, (from the PhD thesis of Matei Mirabela), s.:1511-1519.
- MUDD, E.H. (2002). Women’s Conflicting Values, *Journal of Marriage and Family Living*, 8(3): 50-65.
- POLAT, O., PAKIŐ, I. (2011). Tıbbi Uygulama Hatalarında Hekim Sorumluluđu, *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3):119-125.
- ROKEACH, M. (1973). *The Nature of Human Values*, New York, The Free Press.
- SIVAK, M., SOLER, J., TRANKLE, U., SPAGNOL, J.M. (1989). Cross-Cultural Differences in Driver Risk-Perception, *Accid. Anal. & Prev.*, 21(4):355-362.
- ÜSTÜN, . (2005). Tıbbiyelik Geleneđine Dair, *Tıp AraŐtımları Dergisi*, 3(1):53-54.

Grafikler

Grafik 1: Cinsiyet değişkeni ile hastanın değerlerine saygı göstererek etik sorunu zme arasındaki ilişki (% olarak).

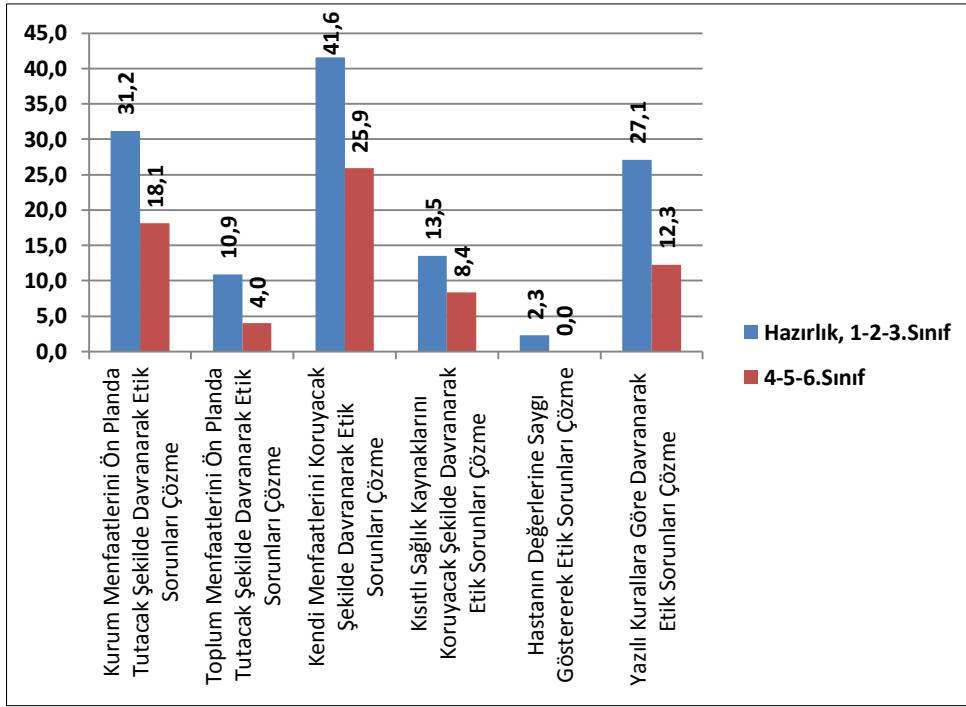

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

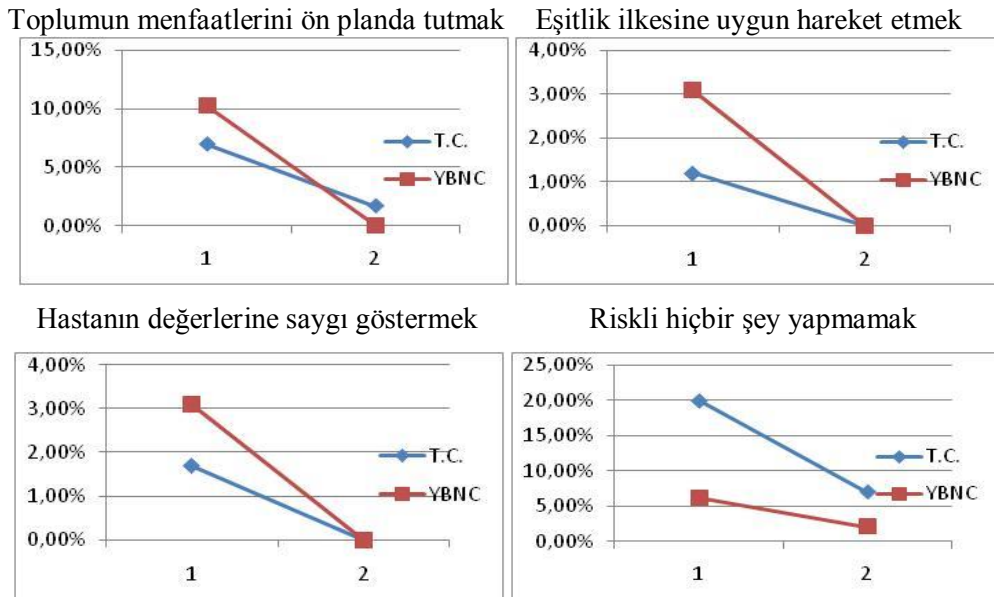

Grafik 2: Sınıf değişkeni ile etik sorunu çözme arasındaki ilişki (Birinci derecede önemli + Çok önemli) (% olarak).

Grafik 3: Eğitim sürecine bağlı olarak yabancı uyruklu öğrencilerin etik soruna yaklaşımları ile Türk öğrencilerin yaklaşımları (% olarak).

Birinci derecede önemli + Çok önemli

T.C.= Türk uyruklu öğrenci; YBNC= Yabancı uyruklu öğrenci;

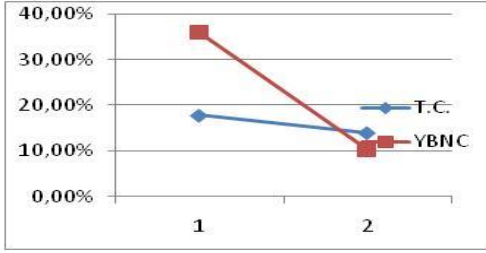
1= Hazırlık, 1., 2., 3. Sınıf; 2= 4., 5., 6. Sınıf

Turkish Studies

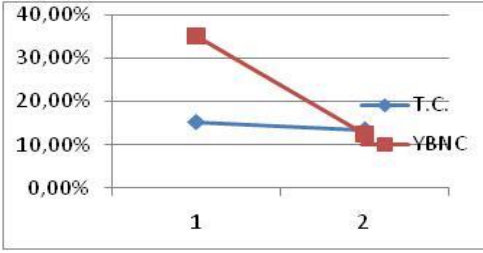
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

Az önemli + Önemsiz

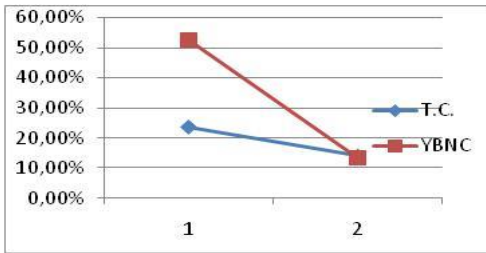
Kurum menfaatlerini ön planda tutmak

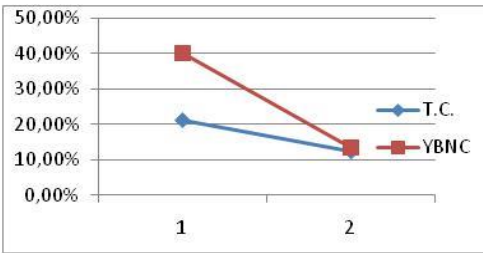
Kendi menfaatlerini korumak

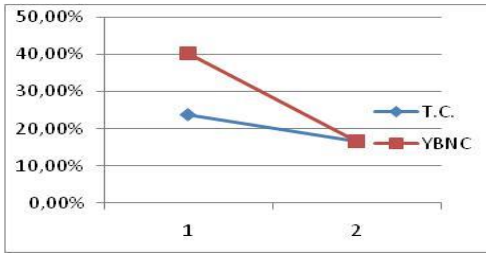
Riskli hiçbir şey yapmamak

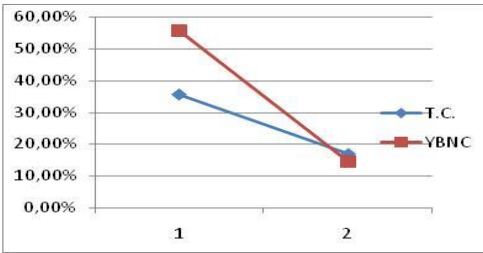
Etik dışı olayı önemsememek

Vicdani açıdan değerlendirmek

Yazılı kurallara göre davranmak

T.C.= Türk uyruklu öğrenci; YBNC= Yabancı uyruklu öğrenci;

1= Hazırlık, 1., 2., 3. Sınıf; 2= 4., 5., 6. Sınıf

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/11 Fall 2014

